

Q.P. Code :23121

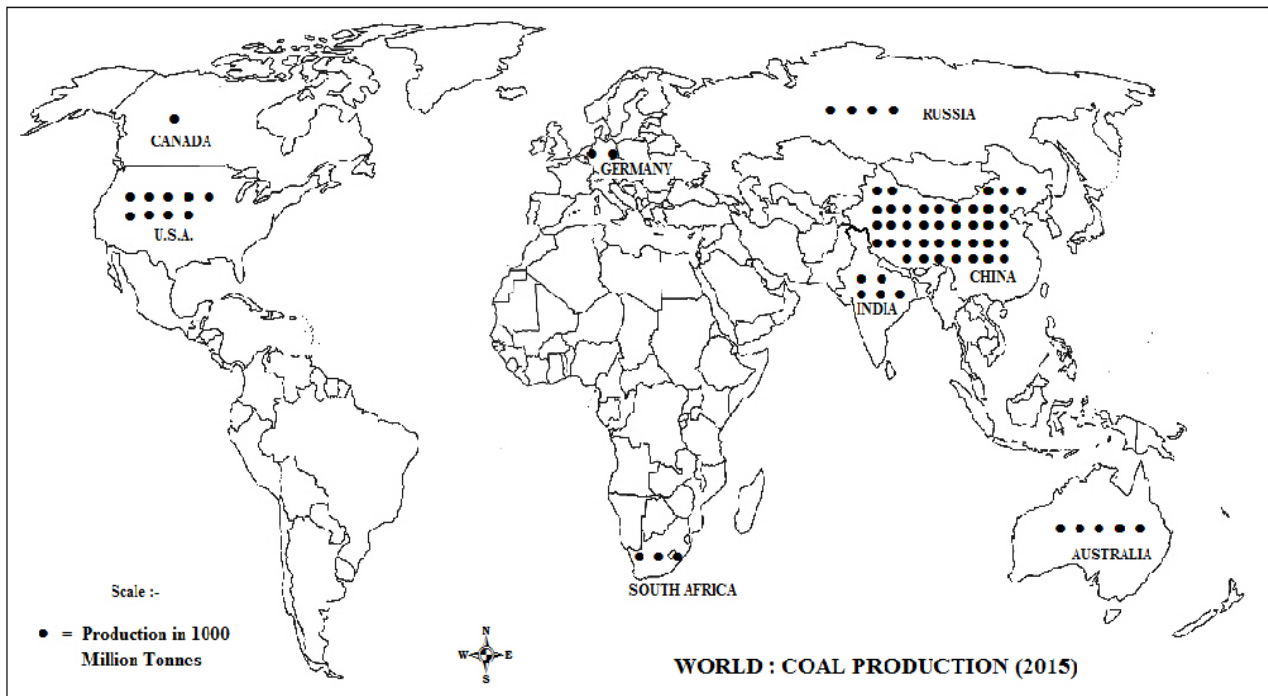
[Time: Three Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory and carry equal marks.
  2. Draw maps, sketches and diagrams wherever necessary.
  3. Use of map stencil is allowed.
  4. Attach Appendix I (World outline map) to your answer paper.

Q.1 A) Study the following thematic map of the world and answer the questions:

- i) What is the theme of the map? Name the cartographic technique used to represent the theme. 02
  - ii) Name the countries with highest and lowest coal production. 02
  - iii) With the help of scale, find out the coal production in India and U.S.A. 02
  - iv) Compare the distribution of coal production in South Africa and China. 02
  - v) Briefly describe the distribution of coal in the world. 02
- B) Mark and name the following on the outline map of the world given to you in Appendix-I. 10
- i) Iceland
  - ii) Gulf of Mexico
  - iii) Major mountain range located in Asia
  - iv) Any one thorny forest region in Africa
  - v) Any one producer country of crude oil in the world.
  - vi) The country with highest population in the world
  - vii) Any one country from Europe with high Human Development Index.

Q.P. Code :23121

- viii) Any one million city in India
- ix) Any one area of the highest risk of deforestation in the world.
- x) The coast affected by oil spill in Atlantic Ocean.

- Q.2
- A. Define the term environment and explain its importance with examples. 10
  - B. What is ecosystem? State components of ecosystem. 10
  - OR
  - C. Discuss with diagrams the concept of food chain and food web. 10
  - D. Bring out the importance and scope of environmental studies. Give examples 10
- Q.3
- A. Give a detail classification of resources with suitable examples. 10
  - B. Write with examples the different methods of resource conservation. 10
  - OR
  - C. Elaborate the role of forest in climate, soil and ecology of the region. 10
  - D. Explain various non-conventional sources of energy. 10
- Q.4
- A. Discuss the various factors affecting growth of world population. 10
  - B. Write a note on i) Environment and human health 10
ii) World Happiness Index
  - OR
  - C. Suggest various measures to control population growth with reference to India 10
  - D. What is Human Development Index (HDI)? Discuss its indicators. 10
- Q.5
- A. Explain the process of urbanization and its impact on environment with reference to Mumbai 10
  - B. Write in detail the various types and causes of migration. 10
  - OR
  - C. Discuss the impact of urbanization on land use and urban infrastructure. 10
  - D. Write Short note on : i) Urban heat island 10
ii) Smart and safe cities.

*****

Q.P. Code :23121

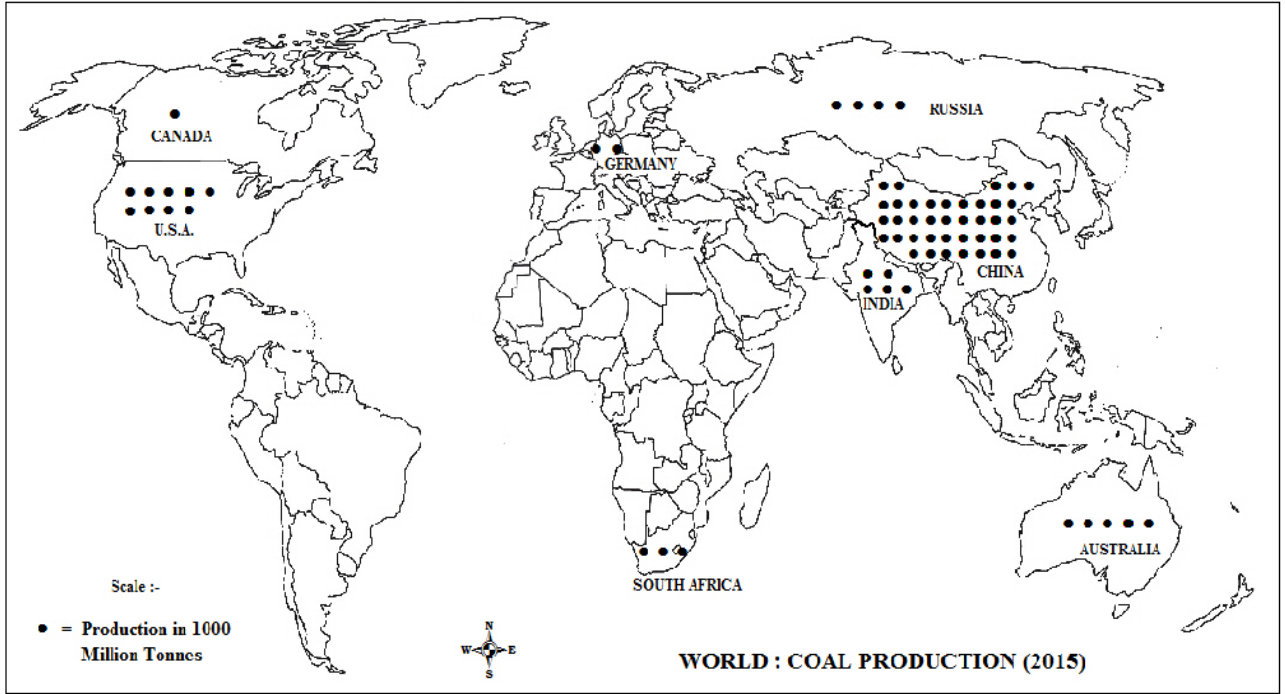
[वेळ: तीन तास]

[गुण:१००]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना :
१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत आणि सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
  २. आवश्यक तेथे नकाशे, आराखडे व आकृत्या काढा.
  ३. नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास अनुमती आहे.
  ४. तुमच्या उत्तरपत्रिके सोबत नकाशा परिशिष्ट-I जोडा.(जगाचा बाह्यरेषाकृती नकाशा)
  ५. संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्र.१ अ) तुम्हाला दिलेल्या जगाचा विषय वार नकाशाचा अभ्यास करून प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) नकाशाचा विषय कोणता आहे ? माहिती दाखवण्यासाठी वापरलेले नकाशाशास्त्रीय तंत्र सांगा. ०२
- ii) सर्वात जास्त व सर्वात कमी कोळसा उत्पादन करणाऱ्या देशांची नावे लिहा. ०२
- iii) भारत व यु.एस.ए. चे कोळसा उत्पादन किती आहे ते लिहा. ०२
- iv) आफ्रीका व चीन यांच्या कोळसा उत्पादनाची तुलना करा. ०२

Q.P. Code :23121

v) जागतिक कोळसा वितरणाबद्दल चर्चा करा.

ब) खालील घटक जगाच्या नकाशात दाखवून नावे द्या (परिशिष्ट I)

- i) आईसलँड
- ii) मेक्सिकोचे आखात
- iii) आशियातील महत्वाचे पर्वतरांग
- iv) आफ्रीकेतील काटेरी जंगलांचा कोणताही एक प्रदेश
- v) जगातील कच्च्या तेलाचा उत्पादक कोणताही एक देश
- vi) जगातील सर्वाधिक लोकसंख्येचा देश
- vii) युरोपातील उच्च मानवी विकास निर्देशांक असलेला कोणताही एक देश
- viii) भारतातील कोणतेही एक दशलक्षी शहर
- ix) जगातील निर्वनिकरणाचा सर्वाधिक धोका असलेला कोणताही एक विभाग
- x) अटलांटिक महासागरातील तेलतवंग पसरून प्रभावित होणारा किनारा

प्र.२ अ) पर्यावरण या संज्ञेची व्याख्या लिहा आणि त्याचे महत्व उदाहरणासह स्पष्ट करा १०
ब) परिसंस्था म्हणजे काय? परिसंस्थेचे घटक सांगा १०

किंवा

क) अन्नसाखळी व अन्नजाळी या संकल्पनांची आकृतीसह चर्चा करा. १०
ड) पर्यावरण अभ्यासाचे महत्व आणि व्याप्ती विषद करा. उदाहरणे द्या. १०

प्र.३ अ) साधनसंपत्तीचे वर्गीकरण सुयोग्य उदाहरणांसह सविस्तर स्पष्ट करा. १०
ब) साधनसंपत्तीच्या संधारणाच्या विविध पद्धती उदाहरणांसह लिहा. १०

किंवा

क) प्रदेशाच्या हवामान, मृदा आणि परिस्थितीकी संदर्भातील जंगलांची भूमिका विषद करा. १०
ड) ऊर्जेचे विविध अपारंपारिक स्रोत स्पष्ट करा १०

प्र.४ अ) जगाच्या लोकसंख्यावाढीवर परिमाण करणाऱ्या घटकांची चर्चा करा. १०
ब) टिपा लिहा - (i) पर्यावरण आणि मानवी आरोग्य १०
(ii) जागतिक आनंद निर्देशांक १०

किंवा

Q.P. Code :23121

- क) भारताच्या संदर्भात लोकसंख्यावाढ नियंत्रित करण्याचे वेगवेगळे उपाय सुचवा. १०
- ड) मानवी विकास (HDI) म्हणजे काय ? त्यांच्या निकषांची चर्चा करा. १०
- प्र.५ अ) नागरिकरणाची प्रक्रिया स्पष्ट करून त्यांचे मुंबईच्या संदर्भात पर्यावरणावरील परिणाम स्पष्ट करा. १०
- ब) स्थलांतराचे वेगवेगळे प्रकार आणि कारणे लिहा. १०
- किंवा**
- क) जमिनीचा वापर आणि नागरी सेवासुविधा यावरील नागरीकरणाच्या प्रभावाची चर्चा करा. १०
- ड) टिपा लिहा - (i) नागरी उष्माद्वीप किंवा उष्णतेचे बेट १०
- (ii) स्मार्ट आणि सुरक्षीत शहरे

*****

CLASS : ..... DIVISION : ..... ROLL NO / EXAM SEAT NO. : ..... SIGNATURE OF INVIGILATOR WITH DATE : .....

1	____	.....	3	____	.....	5	____	.....	7	____	.....	9	____	.....
2	____	.....	4	____	.....	6	____	.....	8	____	.....	10	____	.....